

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

КЕНГЕШ

Гитче эм орталыкъ бизнесни танг аякъландырыр ючюн, битеу магарланы хайырланыргъа тийишлиги

КъМР-ни Башчысы **Казбек Кокос** Право низамны жалчытыу эмда КъМР-ни экономика эм жамауат кыоркыуусулукъ советини дайым да ишлеген координация кенгешини жыйылыуун бардыргъанды.

Анга Парламентни спикери **Татьяна Егорова**, премьер-министр **Мусукланы Алий**, баш федерал инспектор **Тимур Макоев**, толтуруучу власть органланы, право низамны сакълаучу структураланы келечилери, районланы администрацияларыны таматарлары къатышхандыла. Кенгешни аллында уа РФ-ни Следствие Комитетини кадрла жаны бла управлениасыны таматасы **Сергей Горяйнов** жыйылганланы ведомствону КъМР-де управлениасыны оюучусуна салынган юстицияны генерал-майору **Андрей Потапов** бла шагъйрей этгенди.

Кенгешде республикада жолда жоруюно кыоркыу-

услугун жалчытыу сорууларына кыаралгъанды.

КъМР-де Ич ишле министерство белгиле этген шартлагъа кере, быйлыны биринчи жарымында 265 жол-транспорт болумда 65 адам ёлгенди, 322 уа тюрлю-тюрлю жарала алгъандыла. Былтырны бу кезиюу бла тенгешдиргенде, кеф водительле этген аварияланы саны 23,8 процентте азайгъанды. Дагыда машинаны эки жылдан аз жюрютгенле тюшген ДТП-ла да 32,6 процентте кысхартылгъандыла.

Энтта бир ахшы шарт – сабийле ачыгъан жол-транспорт болумла да 8,3 процентте аздыла. Алай жолда жаюу жюрюгенле ачыгъан кезиюле уа ёсгендиле, ол санда ёлгенлени саны 9,1 процентте кебейгенди. Белгиле этилгенлерича, ала барысы да жолну эркин этилмеген жерде ётгендиле.

Ахыры 2-чи бетдеди.

ПАРЛАМЕНТ

Не да этип ишсизлени санын азайтыр амалла табаргъа кереклиси айтылгъанды

КъМР-ни Парламентини депутатлары, солуларындал алгъа чыгып, кюз арты сессияны ачхандыла. Аны биринчи жыйылыуу, тёрдеде болгъаныча, Россейни эмда Къабарты-Малкъарны гимнлерин согуудан башланганды.

Парламентни спикери **Татьяна Егорова** кюз арты сессия болжадан алгъа «КъМР-де 2021 жылда пенсиягъа социал кшошакъ этер мурад бла пенсиячыгъа жашау этерге жетерин ачханы эм аз ёлчегин тохташдыруну юсюнден» законну проектти сюзерге керек болгъаны бла байламлы башланганын аныгъатханды.

Документ бла парламентарийлени уруну

эм социал кыоруула министр **Асанланы Алим** шагъйрей этгенди. Аны айтханына кере, келир жыл республикада пенсиячылагъа жашау этерге жетерик ачханы эм аз ёлчегин 9679 сом боллукъду. Ол РФ-ни Уруну министрствосу бардыргъан тергеулеге кере тохташдырылады. Республикада пенсияларына социал кшошакъ телеуле 60 минг адамгъа берилликиди. Битеу да бирге бу жумушлагъа миллиард сом кыоратыллыкъды. Законну проектти эки окулдууда къабыл керюлгенди.

Ахыры 2-чи бетдеди.

Жазылыу - 2021

Мындан ары да – «Заман» бла бирге!

Кертиси бла окъуна, ыйыккъла, айла къалай терк ётюп барадыла. Ма энтта сентябрь жетди. Бу кезиюде уа, тёредеча, келлик жылыны биринчи жарымына газетлеге, журналлагъа жазылыу кампания башланады.

Сиз, багъалы окъучуларыбыз, сагъынылгъан болжалгъа почтаны къайсы бёлюмюнде да «Заман» газетте жазылыргъа боллукъсуз. Алты айгъа жазылыуу багъасы – 728 сом 76 капек. Бу магъаналы жумушну узакъгъа созмагъыз!

Бизни индексиз – П 5393

Тюбешу

Казбек Кокос Андрей Потаповну алгъышлагъанды, жууаплы къуллукъда жетимилле тежегенди

Къабарты-Малкъарны Башчысы **Казбек Кокос** Правительствону ююнде Россей Федерацияны Следствие комитетини Къабарты-Малкъар Республикада следствие управлениасыны таматасына салынган юстицияны генерал-майору **Андрей Потапов** бла тюбешгенди.

Регионну Башчысын Россей Федерацияны Следствие комитетини Къабарты-Малкъарда следствие управлениасыны жангы таматасы бла РФ-ни Следствие комитетини кадрла управлениасыны оюучусу **Сергей Горяйнов** шагъйрейлендиргенди. Ол А.Е. Потаповну анга буюрулгъан борчланы тамамларча бай сынамы, профессионал билими

болгъанын белгилегенди. Аны башчылыгында управленианы коллективи ишчи борчларын тынгылы толтурулгъуна ийнанганын айтханды.

Казбек Кокос Андрей Потаповну къуллукъгъа салынганлы бла алгъышлап, ишинде жетишимле тежегенди, КъМР-ни къырал власть органлары чыкъган соруулада биргип ишлерге хазыр болгъанларын билдиргенди: «Сизни профессионал эм жашау сынамыгъыз Къабарты-Малкъарны эм мында жашагъанлары, Россей Федерацияны игилклерине себеплик этериклерине ийнанам», - дегенди республиканы оюучусу.

Юстицияны генерал-майору Потапов Андрей Евгеньевич 1968 жылда Тула областны Новомосковск шахарында туугъанды. 1987-1989 жыллада аскер борчун толтургъанды. 1994 жылда Украинада Правону юридический академиясыны следствие-прокурор факультетин тауусуп, Тула областны прокуратура органларында ишге алынганды. Анда ол следователь, тамата следователь, ызы бла Новомосковск шахарны прокуроруну тамата болушлукъчуу, артада орунбасары болуп урунганды.

2005 жылда Тула областны Узловский районла аралы прокуроруну къуллукъгъа салынганды. 2006 жылда июнда Чечен Республиканы прокуратурасына жиберилгенди, анда ол Грозный шахарны Старо-промысловский районну прокуроруну, республиканы прокуроруну орунбасарыны, РФ-ни прокуратурасында Следствие комитетини Чечен Республикада следствие управлениасыны таматасыны къуллукъларын толтургъанды.

2008-2019 жыллада РФ-ни Следствие комитетини Ивановская областьда, Тувада, Краснодар крайда следствие управлениларына таматалыкъ этгенди. 2019 жылны августундан 2020 жылны сентябрине дери – Россей Федерацияны Следствие комитетини Краснодар крайда эм Хакасия Республикада Баш следствие управлениасыны оюучусу.

Россей Федерацияны Президентини «Бир-бир федерал къырал органлада къуллукъдан чыгарыуу эм къуллукъгъа салынуу юсюнден» 2020 жылда 2 сентябрьде чыгарылгъан 541-чи номерли Указына тийишлиликде Потапов Андрей Евгеньевич Россей Федерацияны Следствие комитетини Къабарты-Малкъар Республикада следствие управлениасыны таматасына салынганды.

Закон эм право низамны жалчытыуда ишчи борчларын юлгюлю толтургъаны, бийик профессионаллыгы, энчи кишилик ючюн майдалла, «Россей Федерацияны прокуратурасыны сыйлы ишчиси» эм «За безупречную службу» белгиле бла саугъаланганды; РФ-ни прокуратурасыны сыйлы къуллукъчусу.

Юйюрлюду, жашла ёсюрюди.

КъМР-ни Башчысыны бла
Правительствосуна пресс-службасы.

Гитче эм орталыкъ бизнесни танг аякъландырыр ючюн, битеу мадарланы хайырларыгъа тийишлиги

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Аварияланы баш сълтауларында бири низам-сызлыкъ бла байламлыды, деп чертилгенди. Бир-бир водительле жорукъланы билип буздыла, ол санда кеслерини жолларындан аллына келген машиналагъа берилген полосагъа чыгъадыла, терклики сакъланмадыла, руль артына кеф болуп олтурадыла.

Аны бла бирге уа хатала жолланы болумлары бла да байламлыдыла. Быйылны биринчи жарымында КъМР-де МВД-ны УГИБДД-сы жолда жюриону жорукъларына бузукълукъ этилгени бла байламлы 300 мингден аслам административ иш ачханды, аладан 200 минги автоматизацияланган системаны болушлугъу бла алыннганды эсепге.

Казбек Кокков, докладха тынгылап, тамамланган ишлеге да къарамай, республикада аварияланы саны уллулай къалганына жарсыгъанды. Ол аланы сълтауларын билерге эмда тийишли мадарла толтурургъа кереклисин чертгенди. Аладан эм магъаналысына уа республиканы оюучусу профилактиканы санагъанды.

Жолда жюриону жорукъларын бузгъанлагъа жамаутта кез къарам тюрленерге, аланы айыплагъа керек болгъанын да чертгенди Казбек Валерьевич. Власть органланы келечилерин ол жаны бла юлгю кёргозюрге чакъыргъанды.

Жыйылыуда «Гитче эм орталыкъ предпринимательство эмда энчи предприниматель башламчылыкъга болушлукъ беру» миллет проект эмда РФ-ни Президентини «Предприниматель ишни толтургъанда административ чырмаулары кетериу жаны бла мадарланы юсюнден» Указы республикада жашауда къалай бардырылгъанлары да сюзюлгенди. Пандемия бла байламлы кийирилген тыйгъычланы хатасы бютюджа гитче эм орталыкъ бизнесге жетгени ючюн бу соруу артыкъда магъаналы болгъанын белгилегенди республиканы оюучусу. Аны бла байламлы контроль эм надзор органла законланы чеклеринде

ишлерге тийишлиди, предприниматель ишни аягы юсюне этиу жаны бла мадарланы толтурургъа керекди.

КъМР-ни Экономиканы айнытыу министрствосу белгиле этгенча, 2020 жылда июльну шартларына кёре, республикада эсепде 19142 гитче эм орталыкъ предприятие турадыла, ол санда 5292 организация, 13850 энчи предприниматель. Былтырны бу кезиуу бла теглештиргенде, гитче эм орталыкъ предприятиеланы саны 403-ге, энчи бизнесменлени уа 417-ге азайгъанды. Аны бла бирге организацияла 14-ге кёбейгенди.

Налог органла экономиканы коронавирусдан бютюджа ачыгъан бёлюмлерине болушлукъ мадарла толтурадыла. Алай бла налог органлагъа 1 майдан гитче эм орталыкъ бизнесни предприятиялары субсидиялагъа заявканы берирге болушлукъдула. Тамамланган жумушланы хайырындан апрельде 87,5 миллион, майда уа 93,6 миллион сом юлешингенди.

Къабарты-Малкъарны Башчысы грантланы бла субсидияланы беруи системаны, ол санда эл мюлкде да, хайырлыгыгъын ёсдюрюрге кереклисине эс бурганды. Аны бла бирге цифралы амалланы кийирирге тийишлиди. Алай бла уа коррупция бла байламлы аманлыкъланы тохтагъа онг болушлукъду.

Белгиле этилгенча, быйыл бошолгъан 17 лицензияны бла 27 эркинликни, сертификатланы бла тюрлю-тюрлю аккредитацияланы болжаллары бир тюрлю кырмаусуз созулушлукъдула.

Жыйылыуда ич ишле министр **Василий Павлов**, Транспорт сферада надзор жаны бла федерал службаны СКФО-да жер-жерли бёлюмюню башчысыны орунбасары **Аслан Пшигошев**, Бахсан районну таматасы **Артур Балкизов**, экономиканы айнытыу министр **Рахайланы Борис** докладла этгенди.

КъМР-ни Башчысыны бла
Правительствосуну пресс-службасы.

Документле

«2020 жылда Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини жаз башы сессиясыны бошолгъан эм кюз арты сессиясыны башланган даталарыны юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини 2020 жылда 14 июльда чыгъарылган 174-П-П номерли Бегимине тюрлениуле кийириуню юсюнден Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини

БЕГИМИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини 2020 жылда 14 июльда чыгъарылган 174-П-П номерли Бегимине 1-чи пунктунда «14» деген тарихни «10» деген тарихке алышдырып, тюрлениуле кийирирге.

1. «2020 жылда Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини жаз башы сессиясыны бошолгъан эм кюз арты сессиясыны башланган даталарыны юсюнден» Къабарты-Малкъар Республиканы

2. Бу Бегим анга къол салынган күнден башлап кючюне киреди.

Къабарты-Малкъар Республиканы

Парламентини Председатели

Т. ЕГОРОВА

Нальчик шахар, 2020 жылны 10 сентябри, № 175-П-П

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Регламентине тюрлениуле кийириуню юсюнден Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини

БЕГИМИ

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини 2020 жылда 14 июльда чыгъарылган 174-П-П номерли Бегимине 1-чи кесегинде «15» деген тарихни «10» деген тарихке алышындырыгъа.

Къабарты-Малкъар Республиканы Парламентини Регламентине (Право информацийаны официал халлы Интернет-порталы (www.pravo.gov.ru) быллай тюрлениуле кийирирге:

1. 40-2 статьяны 5-чи кесегинде «15» деген тарихни «10» деген тарихке алышындырыгъа.

2. 41-чи статьяны 1-чи кесегини биринчи абзацын быллай редакцияда белгилерге:

«1. Парламентини жыйылыулары жаз башы эм кюз арты сессияланы кезиулеринде къураладыла. Энчи болумлада бу Регламентге тийишлиликде белгиленген жыйылыула сессияланы араларында къураылыгъа болушлукъдула, ол санда дистанцион халда».

3. 58-1 статьяны 1-чи кесегинде «в целях» деген сёзлени «либо требующих незамедлительного» деген сёзлеге алышындырыгъа. «требующих» деген сёзлеге алышындырыгъа, быллай айттыла толтурургъа: «Решения президиума Парламента в этих случаях могут приниматься также опросным путём, то есть голосованием посредством предоставления членами президиума Парламента любой отметки в пустом квадрате соответственно графы «за», «против», «воздержался» напротив своей фамилии.»

Къабарты-Малкъар Республиканы

Парламентини Председатели

Т. ЕГОРОВА

Нальчик шахар, 2020 жылны 10 сентябри, № 178-П-П

Не да этип ишсизлени санын азайтыр амалла табаргъа кереклиси айтылганды

Ахыры. Аллы 1-чи бетдеди.

Болсада министрге соруула болгъандыла. Депутатла коронавирус ауруу жайылганы бла байламлы КъМР-де ишсизлени саны къалай тюрленнгенин, алагъа этилген къырал болушлукъну билерге суйгенди. Алим Орусбиевични айтханына кёре, бюгюнлюкде ишсиз къалгъанларыны юсюнден 70 минг инсаныбыз заявление жазгъандыла. Аладан 63 минги иш бла жалчытыу аралада эсепге салыннгандыла.

Министрини оюмуна кёре, заявкала кёбейгени документни бергенде низам жөнгильтелген бла байламлыды. Бюгюнлюкде аны Госуслуги порталда хазырларгъа онг барды. Андан сора да, ишсизлеге болушлукъ 800 сомдан 4,5 мингнге дери ёсдюролгени бла да хайырланнгандыла инсанларыбыз.

Быйыл бу тейулеге 1,2 миллиард сом къоратылыккъды. Ахча федерал бюджетден бериледи. Аны бла бирге Асан улу айтханыча, бюгюнлюкде республикада 4 мингден аслам вакансия барды.

Ол күн парламентарийле «РФ-де жаш тейю политиканы юсюн-

ден» федерал законну проектинде да къарагъандыла. Билим беруи, илму эм жаш тейюню ишлери жаны бла комитетни башчысы **Нина Емузованы** анылатханына кёре, бу закон артыкъда магъаналыды. Нек дегенде, къыралда жаш тейю политиканы муратларын, асламлы жумушларын, тамамлауу амалларын да федерал даражада белгилерге тийишлиди.

Бюгюнлюкде субъектледе, ол санда КъМР-де да, жаш тейю политика жаны бла законла бардыла. Алай ала система халда бирикдирилмегенди. Феде-

рал документде уа «жаш тейю», «жаш юйор», «жаш тейю политика», «жаш тейю жамаут тыхташдырылгандыла. Дагъыда законну проектинде жаш тейю къауумгъа 14 жылдан 35 жылгъа дери инсанла киргенлери да белгиленгенди. Ол а алагъа къырал болушлукъ бла хайырларыгъа онг берликди, деп чертилгенди.

Депутатла законну авторлары тюзге санап, проектини къабыл кёргенди. Жыйылыуда КъМР-ни Парламентини быйыл 14 июльда чыгъарылган «2020

жылда КъМР-ни Парламентини жай сессиясы бошолган эм кюз арты сессиясы башланган күнлени юсюнден» бегимге тюзетиуле да кийирилгенди.

Повестка сюзюлгенден сора саугъалау бардырылганды. РФ-ни Жалынчакъсыз профсоюзларыны федерациясыны толтуруучу комитети республиканы законла чыгарыуучу органыны бла профсоюзларыны араларында хайырлы байламлыкъла къуралгъанлары ючюн Татьяна Егорованы ФНПР-ни баш саугъасы – «За сотрудничество» белги бла белгилерге оюу

этгенди. Аны спикерге КъМР-ни профсоюз организациясыны башчысы **Фатимат Амшкова** бергенди.

Кенгешни ахырында Татьяна Борисовна депутатланы сессия башланнганы бла алгъышлагъанды. Ол, алыкъа коронавирусу жайылыуу жаны бла болум къыйынлай къалганын эсгертип, санитар-эпидемиология жорукъланы сакъларгъа чакъыргъанды.

Спикер кюз арты сессияны планы кенг болгъанын, тюрлю-тюрлю жумушла белгиленгенлери, ол санда жерине барып кенгешле болушларына да айтханды. «Сизден узакъгъа салмай, планын толтуруу башларыгъызны тийеиме. Алай шёндюго болумда, ол болгъанына кёре, жыйылыулары дистанциялы халда къурагъа къорешигиз. Аллай амал жокъ эсе уа, битеу санитар-эпидемиология излемлени сакъларгъа тийишлиди», деп къошханды ол.

Инсанланы приёмгъа алынуу къурауу юсюнден да баргъанды сёз. Татьяна Егорова аланы кезиуонде да сакъ болургъа чакъыргъанды.

ТИКАЛАНЫ Фатима.

ФОРУМ

Байламлыкыла тохташдырылгандыла

Бу кунде Москвада «Экспонен-трде» «ЭКВАТЕК-2020» деген халкыла аралы кермюч этгенди. Анга суу ызланы тартханда хайырланылган технологияла чыгарган предпритияла кыатышандыла.

Быйыл ол бу бөлүмде ишленгенлени биринчи уллу форумлары этгенди. Аны себепли анга кыатышып, бизнеслерин тап кыуарга сыйгенле көп эдиле. Ол санда Тюркню FAF Vapa предпритиясы да. Компания суу ызлага жараган продукцияны чыгарып 1986 жылдан бери ишлейди. Бююнлюкде аны сатыу-алыу келечилери Стамбулда, Москвада эм Дубайда бардыла. Продукциясын 60 кыралга ашырады.

Предпритияны Москвадагы филиалыны проектлени кыабил керюу жаны бла таматасы Таппасханланы Русланды. Форум этген эки кюнню ичинде ол көп тубешуле бла селешуле бардырганды.

Быйылгы кермючге Тюркенд жалаңда бизни компанияны кыатышып онгу болганды. Аны себепли жуу-апплылык да уллу. Борчубуз жангы бизнес байламлыкыла тохташдыруу, продукциябызны кергюзтүп, бизни бла ишлеуно сайлауно хайырлыгыны

ангылатуу эди да, аны тынгылы толтурганбыз деп тауекл айталлыкыма, - дегенди ол.

КЪАСЫМЛАНЫ Аминат.
Суратда **ТАППАСХАНЛАНЫ Руслан.**

ОПЕРАТИВ ШТАБ

Профилактика жорукъланы энтта сансызларга жарарык туюлду

Коронавирусу жайылууна кыажу оператив штабдан белгили этгенлерича, 11 сентябрьде вирус 37 адамга жукганды. Алай бла пандемияны аллындан бери COVID-19-дан ауруганланы саны республикада 6864 адамга жетгенди.

Тийишли багыудан сора 6251 пациент сау болгандыла, ол санда 11 сентябрьде бу кыйын аурууно 11 адам хорлаганды. Бююнлюкде медицина болушлук берилгенлени саны 485-ге жетгенди. Аурууно керторалмай, 10 сентябрьде энтта биреулен ауушанды. Ол Каменномостское элден 87-жыллык аксакълды. Алай бла пандемияны аллындан бери вирус 81 инсанбызны жашауно юзгенди.

Коронавирус КЪМР-де жайылып башлагандан бери 160,5 мингден аслам тест бардырылганды (бир кюнне - 1502 тинтиу). Госпитальда бююнлюкде 632 пациент турадыла. Аланы арасында тест коронавирусу ауруу жукганын ачыкыламаганла да бардыла. Реанимация бөлүмде 31 саусуз бардыла.

Оператив штабдан белгили этгенлерича, республикада эпидемиология болум ышангылыды. Ауруганланы саны эсе барганы уа инсанларыбыз солурга башха регионлага барып кыайтханлары бла байламлыды.

Алай вирус жок болмаганды, жукганын 80 проценти аурууно женгил халда керторедиле. «Аны себепли профилактика мадарланы мындан ары да толтурурга тийишлиди. Ол санда медицина маскала жорютюрге, кыолланы сапын бла жууарга, бир бирге жууук келмезге, кыучакылашмазга, онг болганына кере кыол тутмазга тийишлиди. Температурагыз керторюлген эсе уа, юйге врачны чакырырга керекди», - деп билдиргендиле оператив штабдан.

Россейде коронавирусу жукганын саны миллиондан озганды - 1, 051 минг адам. Бир кюнне вирус 5504 адамга жагылганды. Пандемия башлангандан бери 868,1

мингден аслам инсан сау болганды. Вирусу аурулугундан 18,3 мингден аслам адам ауушанды, ол санда 11 сентябрьде 102 пациент.

Экономиканы баш школуно алимлери бардырган соруудан ачыкыланганчы, россейлиени жартысы (45,6 проценти) коронавирустан вакцинаны бир заманда да салдырык туюлду. Ол санда дарман Россейде неда тыш кыралда чыгарылганына да кыарамай.

Вакцинаны салдырырга унамаганланы 24,6 проценти уа дарманны башхала кыалай керторгенлерин тингенлей турлукларын билдиргендиле. Ала аны керкыуусулугун, хайрылыгынын билдирге сиедиле. Кыалганлары уа не тюрлю вакцинага да кыажу болганларын айтхандыла.

Иммунологланы илму биригулерини башчысы, РАН-ны Уралда бөлүмюно Иммунология эм физиология жаны бла институтуно таматасы Валерий Черешнев коронавирусуно ауру керторген саусузланы ИВЛ аппаратсыз багыуно жангы амалы табылганын билдиргенди. Аны орунуна пациентледе гелий-кислород бла ингаляция бардырылады. Бу амалны Комини ара больницасында сынап кергендиле. «Бизде вирусу кыйын 50 адам керторгенди, ала жангы амал бла барысы да сау болгандыла, жалаңда бирин ИВЛ-ге кыошханбыз», - дегенди алим.

РФ-ни саулык саклау министрени кенгешчиси Сергей Глаголев журналыга билдиргенча, жууук жыллада тыш кыраллага барып ючюно паспорт бла бирге коронавирустан вакцина салдырылгыны изленирге боллукду.

Джонс Хопкинс атлы университет белгили этген тарихлеге кере уа, бите дуняда бу ауруу 28,16 миллион адамга жукганды, андан ауушханланы саны да миллионга жете келеди - 909 минг.

ТИКАЛАНЫ Фатима
хазыраганды.

КЕЛИШИМ

Экспортну иги да айнытырык лаборатория

Россей Федерацияны эмда Кыабарты-Малкыарны Эл мюлк министрстволары «Халкыла аралы кооперация эмда экспорт» миллет проектте кирген «АПК-ны продукциясыны экспорту» деген регион проектни тамамлауно чеклеринде кыошак келишим этгендиле. Анга кере бизни республикада ветеринария лаборатория кыуарга дейдиле.

Анда маллада, жаныуарлада жукганды эмда паразит ауруулануы диагностикаларын этерикдиле, ветеринария контроль (надзор) изленген товарланы эмда продукцияны тинтиу бла кереширдикдиле. Аны юсонден КЪМР-ни Эл мюлк министрствосундан билдиредиле.

Быллай тынгылы лаборатория кыуарганыны хайырындан Кыабарты-Малкыарда чыгарылганды эл мюлк продукцияны тыш кыралланы рынокларына ашырууда кер тыйгычыла керилдикдиле. Нек дегенде, малчылык продуктланы халкыла аралы рыноклага жиберирча тинтиулене жалаңда миллет системада аккредитация

асы болган ветеринария лабораторияда бардырырга тийишлиди.

Ол кеси да бу иш миллет стандартлага келишгенине шагатылык этеди. Бизден продукция сатып алган кыраллага уа асламысында ол жетеди. Сагынылган келишимге кере лабораторияны аккредитациясы 2023 жылда бардырылгыкыды, - деп белгилегенди республиканы эл мюлк министри Хасан Сижажев.

Лабораторияны аккредитациясына кероранчланы кесегин кырал жабарыкыды, дейдиле министерствода. Ол санда Кыабарты-Малкыарга

федерал бюджетден 31,3 миллион сом берилдикди. Анга лаборатория орналлыкы мекамга ремонт этилликди, шендюю оборудование алынырыкыды, специалистлени хазырларга эмда тинтиуле бардырырга да боллукду.

Министр айтханыча, бизни республика бююнлюкде тыш кыраллага тауук эт, бишлак, творог эм башха продукция жибереди. «Ол алай кер туюлду, кеси да асламысында жууукда кыраллага жетдириледи. Лаборатория ишлеп башласа уа, экспорт иги да айныр деп ышанабыз», - дегенди ол.

Эл мюлк

Мирзеу жыйуу бла бирге мал аш жарашдырадыла

Республиканы аграрчылары мирзеу жыйуу бла бирге мал ашны жарашдырыуно да тири бардырадыла. Шендюю кер жерледе бичен этедиле. Урван районда да бу жаны бла кыармашуудадыла.

Республиканы Эл мюлк министрствосундан билдиргенлерине кере, бююнлюкге анда 726 гектарны чалып чыкыгандыла. Андан беш мингге жууук тонна бичен жарашдыргандыла эмда 1367 тонна салам жыйгандыла. Иш, аны бла бошайп кыалмай, энтта да талай заманны барлыкыды. Айтханларына кере, быйыл районда быллай мал ашладан керекли кыстырык этилликди.

Картофну кызып бошайдыла

Черек районда картофну кызып бошала турады. Муниципалитетни жер-жерли администрациясындан билдиргенлерича, иш 233 гектарда та-

мамланганды. Ол а картоф бахчаланы 75 проценти.

Орта тирликликни юсонден айтханда, ол бир гектардан 230 центнерге жетеди. Саулай республикада уа бу керномду 206 центнерди.

Картофну жыйуу бла бирге татлы нартохно («Бондюзель») оруу да кыстау барады. Жемталада бла Зарагжде тийишли сабанла 230 гектарны аладыла. Быллай нартохно качанларын кыол бла жыйдыла: бир гектардан 20-25 мингин. Бир качанын опт багыасы 13-14 сомду. Алай бла эл мюлк товарла чыгарыучулага бу иш иги хайыр келтиредди.

Огыары Малкыарда бла Огыары Жемталада уа эрте жетген хобустаны жыйуу башланганды. Талай конден а аны кечирек бишген сортларыны эмда мирзеулюк нартохно заманлары жетерикди.

УЛБАШЛАНЫ Мурат
хазыраганды.

Тамбла - Танкчыны кюню

Къурч машиналада жигит жашларыбыз
кюйсюз ууучлаучуланы аямай къурутхандыла

Тарых

Бу кюн 1946 жылда тохташдырылган. Ол совет танкчылары Уллу Ата журт урушда Хорлам ючюн салган кыйыларын белгилер, бу аскерчи бѐлюмю магъанасын ачыкълар, даражасын кѐтюрю мурат бла кийрилгенди.

1980 жылгъа дери аны 11 сентябрде белгилегенди, 1944 жылда совет аскерлени Восток-Карпат операцияда хорламлары эсде къалырча. Аны айтылган аны экинчи ыйых кюннде белгиле тѐре СССР-ни Баш Советини Президиумуну «Байрамланы эм эсде къаллык кюнлени» юслеринден Указгъа тийишликде 1980 жылда тохташдырылганды. 2006 жылда 31 майда РФ-ни Президенти Владимир Путин «РФ-ни Саууатланган кючлеринде профессионал байрамланы эм эсде къаллык кюнлени тохташдыруну юсонден» Указгъа къол салганды. Алай бла уа Россейде Танкчыны кюню къыралны жангы тарыхында официал халда белгиленгенди.

Миналаны мешхутха ушатып

1914 жылда 19 августда жаш совет къыралны аскерлеринде жангы бѐлум къуралады – къурч (бронированный) машинала бла жалчытылынган. Танк аскерни тарыхы ма ол кезиуде башланганды дегге боллукъду.

«Танк» деген сѐз инглиз тилден келгенди эмда «бак» деп кѐчюрюледи. Аланы биринчи болуп инглизиле хайырангандыла.

Биринчи битеудуния урушда Шимал Африкада немисли танкчыла туюни багушун басып ѳтселе, насыпллары тутарыгъына ийнангандыла. Союз аскерлени оючулары, аны билеп, хыйлачылыкъга баргандыла: миналаны мешхутха ушатып хазырлау тебирегенди. Танкка алада бир неча кѐре чачдырылганды сора, душманла аланы кыдыр бла ѳтп башлайдыла. Союзникле, аны сезип, миналаны юслеринде танкны ызын суратлагандыла.

Мексиканы, Бельгияны, Панаманы, Непалны саууатланган кючлеринде танк бѐлумле жокъдула. Сингапур а къыралны кенглигне кѐре эм кѐп танклары болгъан къыралгъа саналады: хар 5 квадрат метрге бир танк жетеди.

Лейтенантдан – генерал-майоргъа дери
Таулу танкчыла, Уллу Ата журт урушун фронтларында къыралныбызны жалынакъсызлыгын къоруулай, батырлыклары кѐргюзгенди. Аладан кѐллери жигитликери ючюн къырал саугъалагъа тийишли болгандыла.

Деппуланы Хакимни аты миллетде бир заманда да унутулукъ туююлды. Демегили къыралны узакъ тауларында ѳсген таулу уланны жашау аскер бла байламлы болганды. Ол аскерчини формасын 40 жылдан да аслам заманны юсонден тешмегенди. Биринчи сермешге уа танк взводу командири лейтенант

Россейде сентябрьни экинчи ыйых кюннде кеслерини профессионал байрамларын танкчыла эмда бу кюлю машинаны этиуге, хайырланыуга юлюшлерин къошханла, ол санда конструкторла, инженерле, тийишли чыгарган заводланы урунганлары, профильли вузланы окууучулары, устазлары да белгилейдиле.

Быйыл а ол 13 сентябрьге тюшгенди. Тѐреде болганыча, анга атлып, концертле, жарыккъ жыйылыула бардырыладыла. Борчларын бет жарыккъы толтурганланы саугъалау, чынларын ѳсдюрюу да къууанчны ахшы шартларындан бири болганды.

1939 жылда Япон-Монгол къазауатда къатышханды.

Фашист Германия СССР-ге чабыулукъ этгенинде, тамата лейтенант Деппуланы Хакимни ротасы Конотоп станцияда эди. Эки конден а танкчыла Оршаны къатында гитлерчилеге улу халеклик салгандыла. Кѐп офицерни бла аскерчини къыргандыла, техниканы ууатхандыла.

Деппу улу къазауатланы кезиуде кѐп къоркъуулу болумгъа тюшгенди: контузиялы болганды, танкны ичинде куйгенди, къуршудан чыккъанды. Хакимни Оршадан Берлинге жолу къыйын эди. Батыр таулу танкчы гитлерчиле бла Польшада сермешгенди, Одерден ѳтгенди, душман бла Берлинни орамларынды сермешгенди.

Ол урушда болдурган жигитлиги ючюн Кызыл Байракъны орденни бла - эки кѐре, Кызыл Жулдузну, Ата журт урушуну 1-чи эм 2-чи даражалы орденлери, «Варшаваны эркин этгени ючюн», «Берлинни зорлаганы ючюн» майдалла бла саугъаланганды. СССР-ни Министрлерини советини бегими бла Деппуланы Хакимге генерал-майор чын берилгенди.

Кызыл майдандан – тюзюней фронтха

1941 жылны къоз артында гитлерчи аскерле «Тайфун» операцияны чеклеринде къыралныбызны ара шахары Москваны алыргъа керек эдиле. Ол кезиуде уа совет халкъ 7 ноябрде Кызыл майданда парад боллукъмуду деп сагъайып сакълагандыла. Парад а бардырылганды! Ол кюн бизни жерлешбиз **Залиханланы Магомет** алайтын ауур «КВ» танкы бла

ѳтгенди эмда алайдан тюзюней фронтха атланганды.

Магомет танкчы болургъа сюе эди да, муратына жетгенди. Аскер политика хазырлыккыны отличниги ауур къурч машинаны жюрюторге къадалып юйренгенди. Уллу Ата журт уруш башланганын Залихан улу къулукъ этген танк полк Калугада жай лагерьде тохтап эди. 3 июльда уа Смоленск шахарны къатында танкчыла гитлерчиле бла къанлы къазауатха киргенди. Ол сермешде таулу танкчы жаралы болуп, госпитальгъа тюшеди.

Уруш Москваны босагъасына жетгенинде, 19-чу энчи гвардия танк батальонну къауумунда Залихан улу экипажы душманны бир неча пулемѳтун, кѐп аскерчилерин бла офицерлерин жокъ этгенди.

Прохоровканы къатында сермеш

Уллу Ата журт урушуну тарыхында Прохоровка элли тийресинде демегили танк сермеш Хорламны жууукълашдырыуда энчи магъананы тутады. Залихан улу экипажы анда эки «тигрни», танкка атыуучу топ расчѳталны жокъ этгенди.

Гвардиячы танк ротаны къауумунда Залихан улу ротасы Черниговну, Гомельни, Минскни, Польшаны кѐп шахарларын бла эллерин азатлаганды. Ол Польшаны «Крест за заслуги» орденни бла да саугъаланганды. Генерал-лейтенант Панов къол салган саугъалау къагъытда былай жазылыгды: «Залихан улу хайырындан Черска шахарны тийресинде бизни аскерлени тылында гитлерчи разведка жиберген шпион тутулганды». Залихан улу жигитлиги Кызыл Байракъны,

Кызыл Жулдузну, Ата журт урушуну 1-чи эм 2-чи даражалы орденлери бла белгиленгенди, ол 9 майдал бла саугъаланганды.

Танкчы **Батчаланы Тамбий** фронтда батырча сермешгени ючюн Ата журт урушуну 1-чи даражалы орденни, «Батырлыккы ючюн» майдал бла саугъаланганды. Сермешледен биринде ауур жаралы болуп, ол фронтдан юйюне ашырылган эди.

Батырлыклары ючюн – орденле, майдалла

Огъары Бахсандан **Жаппуланы Мусса** уа 1942 жылда училищени таууханды. 1943 жылда уа ол 5-чи гвардий танк аскерни 29-чу танк корпусуну 25-чи бригадасыны къауумунда къазауатха Воронеж фронтда къатышханды. Взводну лейтенанты Жаппу улу Курск сермешде душмангга къажуа уруш бардырганды, Прохоровканы тийресинде танк сермешге къатышханды, Белгородну, Харьковну эркин этиу къазауатда болганды.

1-чи гвардий маручу дивизияны самоход артиллерия установкалары дивизионуну командирини орунбасары Жаппулыны Мусса Белоруссияны, аны ара шахары Минскни, Литваны эркин этиу къазауатха къатышханды, Восток Пруссияда уруш бардырганды, Кѐнигсбергни азатлаганды. Курск сермешде болдурган батырлыккы ючюн Кызыл Жулдузну, дагыда Ата журт урушуну 1-чи даражалы орденлери, «Кѐнигсбергни азатлаганы», «Уллу Ата журт урушда Германияны зорлаганы ючюн» майдалла бла саугъаланганды.

Батальонну командири

Къоспартыдан **Бѐзоланы Якуб** Мухода устаз болуп ишлегенди. Харьковда аскер училищени бошагъандан сора ол совет-финн къазауатха ашырылган эди. Уллу Ата журт уруш башлангандан ол майор Мусатовну артиллерия полкунда къулукъ этгенди.

Ол башчылыкъ этген батарея кѐп сермешлеге къатышханды, ол санда Курск къазауатха, Прохоровкада танк сермешге. 1944 жылда Венгрияда Дебрецен шахарны тийресинде Бѐзю улу жаралы болады. Кесине госпитальда бакъдыргъандан сора ол фронтха жангы къулукъта кыйтады – Рыбалкону 3-чю танк аскерни танк батальонну командири болуп. Ол Шпрее черекден ѳтгенди, Прагагъа танк маршха къатышханды. Бѐзю улу урушуну подполковник чында бошагъанды. Кызыл Байраккы орденни бла - эки кѐре, Кызыл Жулдузну эм Александр Невскийни орденлери бла белгиленгенди.

Дагыда танкчыла **Зокаланы Кюнакбий, Биттирланы Солтан, Иттирланы Дадаш, Гуппойланы Мухарбий, Халамханланы Исмайл, Мамокуланы Тѐмбот** да, Ата журтубузну къоруулай, кеслерин аймагъандыла, къыралныбызны, халкъны эркинлиги ючюн батырлача сермешгенди.

ТИКАЛАНЫ Фатима хазырлаганды.

Закон

Быразы туююл эсегиз, тарыгъыуугъузну Интернет бла жиберигиз

Хар кюн да тюкенде сатыу-алуу этебиз, излемлерибизни, жумушларыбызны тамамлайбыз. Къыйсы бирибиз да телеген ахчабызгъа качествову товар тошерин сюебиз. Алай Роспотребнадзоргъа орта эсеп бла бир жылгъа къыралны инсанларындын эркинликлери бузугъанын юсонден 750 миңг тарыгъуу келгени уа бу жаны бла излем-лерибиз сакъланмагъанына шагъатлыкъ этеди.

Къыралны инсанларыны

асламы келишмеген товарны сатылганына, жумушла керекликса толтурулмагъанларына тарыгъууну къалай эм кимге бериге, эркинликлерин къалай къорууларгъа кереклисин билмейдиле. Алай бла бирле тарыгъууларын тамамларгъа сѐз берген ишекли организациаланы къолларына тюшп, эркинликлерин да сакълamay, улу къоранчла этедиле.

РФ-ни Президенти Федерал Жыйылыгъа Посланиясында

къырал жумушла дистанциялы амал бла чырмаусуз толтурулур-гъа кереклисин белгилегенди. Алай бла быйыл 6 мартда РФ-ни Кырал Думасы къабыл кѐрген законда инсанла товар неда тамамланган жумуш излемлеге келишмей эсе, тарыгъууну Интернет бла бериге жаргагъаны тохташдырылганды.

Ол санда кемчиликлени юслеринде Госулуги порталда неда МФЦ-да билдирирге боллукъду. Бу жангычылыкъ жамаут кон-

тролюну игилендириге, инсанланы эркинликлерин хайрылы жалчытыргъа онг бередиде, деп акъыл этедиле законну авторлары.

Тарыгъууну къалай бериге боллукъду? Биринчиден, пошта бла Неда Интернетде Госулуги порталны, дагыда къырал власть органланы официалнын сайтарыны юслери бла. Башында айта келгенибизча, МФЦ-ны онлары бла да хайырланыргъа боллукъду.

Тарыгъуу не заманда бериледи? Жангы законнга кѐре, товарны качествову осал эсе. Неда тамамланган жумушла излемлеге келишмей эселе, ол санда санитар, от тошоуге къажуа, къоркъуусулукъ жыны бла низам бузуулган эсе, солугу, сатыу-алуу арала, туризм бла байламлы органла жумушларыгъызы кереклисича толтурмагъан эселе.

ТОКЪЛАНЫ

Фатима хазырлаганды.

ЮБИЛЕЙ

Къачан да инсан борчун бет жарыкълы толтурады, жамауатха толугу кыуланьыргъа итинеди

Тёпеланы Рамазанны жашы Шаухалны республикада иги танийдыла. Ол тюрлю-тюрлю кыулыклада ишлеп келеди. Бюгюнледе Элбрус районну районну пенсионерле союзуну председатели, тийрени сыйлы инсаныды. Ол тууганы быйыл сексен жыл болады.

Шаухал Кенделенде ачанды кёз дуниягъа. Атасы Рамазан Уллу Ата журт уруша кетгенде, анга эки жыл да болмай эди. Ол анда жокулуп, анасы Фатимат, Уллу Ата журт уруша этген батырлыгы ючюн Совет Союзну Жигитине кёргюзтолген Доттуланы Батокъаны жашы Ибрагимни тууган эгечи, төрт жашы бла къалганды. Сабийледен бири кёчюнчюлюкюно аллында ауушанды. Ким биледи, ол кыйын кезиуде болмасала, анга бир тюрлю бир болушлукъ этер онг да чыгар эди, аллай насып тошмегенди.

Башсыз тиширүү юч жашы

бошап, Шаухал Къабарты-Малкъар кырал университетни тарых-филология факультетини орус тил бла адабият бөлүмюнде оқыганды. Уруну жолун а элинде сегизжыллык школда башлаганды. Жаш устазны оқыуу жаны бла директорну орунбасары этгенди. Не заманда да тизгинли къоншубуз, устаз болуп, сабийлени окуутханына барыбыз да бирча кыуанганбыз.

Алай а кёп бармай кырау хунери да, билимича, бийик болганын эслеп, Шаухалны партиязы Бахсан райкомуну инструктор этип алгандыла. Андан сора ол Тырныаузу шахар комитетинде

Элбрус район кыралганды, аны администрациясыны таматасыны орунбасарыны кыулукуна салгандыла. Тийреде болумну аныча билген аз эди ол заманда, бюгюн да алай дейди келле. Ызы бла Шаухал анда административ-право бөлүмде ишленди.

Кайда урунса да, кесине артыкъ зат излемегенди, тюзлюгю, хатер эте билгени,

кимге да сый-намыс бергени, культурада, урунуу жерледе ишленгенге энчи сый-намыс этгени бла кесин сыйдоренди Шаухал. Менсинмегенди, халкъ бла бирге болганды.

Бюгюн да ол ышаны ючюн сиедиле аны таныганла. Баям, андан болур, ол солугуға кетгенден сора да, районну пенсионерле союзуну таматасына айыргъанлары, Элбрус районда жамауат-кырал организацианы координация советине председатели этгенди да.

Тёпеланы Шаухал Тырныаузда насыбын да тапканды. Аны жашуу нөгери аз вольтлу аппаратура чыгарган заводда чулгуаучу цехге таматалыкъ этип, кёп махтаулагъа тийишли болган, кёп жаш адамын тюз жолгъа салган, жамауатда сыйы журюген адамды – Теммоланы Жаннет.

Ала бир юйор кырагъанлы иги кесек заман болады – элли жылдан озганды. Бу эки асыл адам бир бирге намыс этген-

лери, аriu жашагъанлары бла кёплеге юлгодюле.

Шаухал власть органлада, жамауат биригиуде да жюреги бла, кючюн-кыраууун, акыйлы берип ишлегени ючюн кёп бюсюреу тапканды. Ол «Махтаулу урунган ючюн», «Урунуу ветераны» деген майдаллагъа, КъМАССР-ни Баш Советини Президиумуну, республиканы Правительствосуну эм КъМР-ни Парламентини, РОСТО-ну (ДОСААФ) ара советини, КъМР-ни Пенсионерле союзуну да махтау каггытларына тийишли болганды. Аны Тырныаузу шахар советини депутатына кёп кере айыргъандыла.

Тёпеланы Рамазанны жашы Шаухал миллетибизге кёп иги жашла берген тукумуну башчысыды. Бюгюн анга этилген намыс алагъа, миллетге да берилген сыйды.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

Геляланы Биляла бла Тёпеланы Шаухал.

– Сафар, Шаухал, Азрет бла, кыйын анасы Уркуяут да анга аманат болуп, алай кетгенди ата журтундан. Ала Кыргызыстанга Фрунзе областыны Ивановка районуну Акъсай элине тошгенди. Анда жашланы кичилери Азрет ауушанды.

Аналары Фатимат колхозда чогундюр бахчалада урунганды. Тамата жашы Сафар эди аны болушлукъчусу. Ол юйор кырагъан кюню уа бек кыуанчылы чаггы эди ананы. Келини – Атаккуланы Мухамматны кызы Лейла, кеси жашлай башсыз къалганда да, кыйын арбазындан кетмегенди. Анда эки жаш ёсдоренди – Махти бла Муталип. Баям, Шаухалгъа да окургъа онг ол эки тиширүү бергенди. Ала – анга, ол алагъа таянгандыла.

Кенделенге къайтхандан сора школну тууган элинде

ишленди. Анда пропаганда эм агитация бөлүмюно таматасына дери ёсгенди.

Ол улуу жууаплыкыкъ излеген кыулыкъ эди ол кезиуде. Арта аны халкъ контрольную башчысына салгандыла. Кеси төлүсюню аriu кылыкы хунерин алган Тёпеле улугъа таматаланы бийик багъа бергенлерини шагъатылыгы эди биллай ышанмактылык.

Кёп жерледе ишни жангыдан кыуларгъа, айнытыргъа, жетишимлени ёсдорюрге излегенди Шаухалны. Ол Тырныаузда дагыда кёп жууаплы кыулыкылада урунганды. Талай жылны табийгъатны эм табийгъат ресурсланы кыоруула жаны бла шахар комитетни председатели болуп турганды.

Оюмга

Антлы шуёхла

Мен аны сабийлигимден танийма. Анамы кырындышы Геляланы Биляла бла бирге оқыганды университетде. Ала, эки ёксюз да, шуёхла, кырындышы болгандыла. Анам Шаухалны сыйген билиги Биляладан алгъа болмаса, арта салмаганды.

Биз да, аладан тууганла, аны жашаудан эртте кеткен ана кырындышыбызны орунуна журютебиз. Биляла да, Шаухалча, жууаплы жерледе ишленди: школда директор, комсомолну район комитетини биринчи секретары, Совет районну билим беруу бөлүмюно таматасы, «Чирик кёл» турбазаны директору, «Колхоз жашуу» газетни баш редактору...

Кыйда болсала да, ала бир бирни билип тургандыла. Бизге келин келтиргенде, киеу нөгере тамата болган эди Тёпеле улу. Алагъа кырманлыкыла этип, Кышхатау тийрелеринде кызанла асып, той бла тубегендиле адамла, Улбашланы Азгоргъа да алгыш айтырып, жыралтып.

Ол төлю энчи эди – халкыбызны билим алуу, маданият жаны бла да айнытыргъа итингенге, аны таукел этер ючюн кыйынларын, фахмуларын да кызыганмагъанла. Ана кырындышым Биляла сау болса, анга да биллай алгыш этерик эдим: сау-саламат болуп, аriu да, узакъ да ёмюр жашасын бизни Шаухал!

БЁЗЮЛАНЫ Асият.

Бюгюн да жарагъанлай турады

Кырындышым махтаган тюз да болмаз, алай а биз анга таза да керти ышанлары ючюн ыразыбыз. Кёп сынанганды аны жашуу. Атасы ёсгенди. Төрт сабийден экиси къалган эдиле. Таматасы Сафар сейирлик жаш эди. Сюрюнден къайтхан биринчи жыллада ток уруп

ауушканды. Ол жай кюнюно бир да унутмайма, төр басып соелгенди Шаухал, ол бушуу хапарны эшитип. Андан арысында Сафарны юйорюно – юйдегисини, эки жашыны – къайгысы да анга кёчген эди.

Бюгюн Бызынгъа, Булунгуда, Кенделенде, башха жерде болсун, ол билмеген адамыбыз, къайгыбыз, жарыуубуз, кыуанчыбыз да жокъду. Кёлу, кыраууу жетген жер болуп, кесин аяган адам тойюлду.

«Неевка» деп атагъанлар да боттан болмаз. Халкъ ауузунда алай журюйдю. Мен министр болуп да жетишмегенме аллай даражагъа (кюледи). Ойнамай айтханды уа, Шаухалны улуу кырау хунери бюгюн да жарагъанлай турады бизге. Бизге угъай, миллетге да.

ТЁПЕЛАНЫ Магомед.

Даражасы бек уллуду

Тёпеланы Шаухалны Тырныаузда сыйы бек журюйдю. Ол къатышмай бир тюрлю бир зат да болмаз. Шахарны ырхы басхан кыйын кюледе, билген Аллахды, кёз къысхан болмаз.

Оюлган юлени инсанларына жашар жерле мажаруу, бата баргъанладан адамланы кыукаруу, андан-мындан келген болушлукъну керекли жерлеге жетдириуну да къайгыларын кёргенди. Ненча жумуш кырагъанды анга ол кюледе! Аллай кезиуде билинеди не тюрлю кыулыкчуну да иш хунери, адамыгы.

Шаухал кырагъан болушлукъ, жандауурлукъ бюгюн да кёплени эспериндеди. Энтта да шахарда, районда, республикада барган жыйлыулагъа ол тири къатышды. Сау болсун, саулыкълу болсун, халкъым деген эр кишиленди.

ОТАРЛАНЫ Тамара.

МАЖАРЫУЛУКЪ

Кёрмючле, ингирле, тюрлю-тюрлю акцияла

Солдан онгга: Созайланы Светлана бла Бёзюланы Лариса.

Къашхатауда Маданият юйюно мекаммында орналган район ара китапхана бек уллуду. Анда суратлау литературадан сора, оқыуу китапла да кёпюле. Мында школчула угъай, студентле да юйлерине келгенде, дерслерин этер амал табадыла.

Библиотеканы башчысы Созайланы Светлана айтханга кёре, пандемияны кезиуде китапханагъа башха замандан эсе адам азыракъ журюйдю. Алай хал тюзелсе, хар зат, сёзсюз, жерине келликди.

Мында урунганла Бёзюланы Лариса, Узеланы Рита да

ишлерин билген адамладыла. Аланы китапланы кыйымтыкыларын энчи ангылагъанларын, келгенге аriu кёзден къарай билгенлерин белгилерчады. Библиотеканы ишчилери кырагъан тубешиулени, тюрлю-тюрлю кёрмючлени да бюгюнлюкде магъаналары бек уллуду.

Бусагъатда аллай кёрмючледен бири Уллу Ата журт урунда Хорламны 75-жыллыгына жораланады. Библиотекачыла кеслери да мектепге, сабий садлагъа, башха оқыуу арагъа, къартла турган юйге да терк-терк барадыла. Алада

Узеланы Рита.

да сейирлерине кёре ингирле, тубешиуде кыраидыла.
ХОЛАЛАНЫ Хаджи-Мурат.

САУЛУКЪ

«Таза хауага кёбюрёк туругъуз, кёзетле, жемишле ашагъыыз»

- Хауа болумланы терк-терк тюрлениуери абаданланы окъуна борбайларын кыялды. Сабийле уа биотонда кыйнала болурла?

- Аллай тюрлениуле артыгъыракъда вегето-къан тамыр дистониясы болгъанланы бегирек кыйнаидыла. Ол диагноз а, жарсыуа, жети-сегизжыллыкъ сабийлени, асламысында кызычкысланы, 25-80 процентинде тохташырадыла. Аны хатасындан ала терк арып къаладыла, ишлерге кючлери къалмайды, бир затха иги эс буралмайдыла.

Дагъыда осал жукълайдыла, келсюзюле, таукелсиздиле, бир затдан терк къоркуп къаладыла эмда терк ачыуланадыла, жүреклерини тийреси терк-терк ауруиду, башлары тегерек айланады, артериалы басымлары тошеди неда кетюрюледиле. Аллай диагнозу сабийле педиатрларыны къарауунда болурга керекдиле. Кюз артында уа артыгъыракъда улуу келлю болмасала игиди. Энци кюнню нызамына эс бурурга керекди.

Къарысузуракъ сабийлени ашлары витаминли болурга тийишлиди. Дагъыда телевизорлада берулеге къарауунда мардага салырга, компьютерден а кенгерекде турурга, таза хауада кёбюрёк айланырга, зарядкала этерге тийишлиди, тюрлю-тюрлю массажада да тамырлада къаны ююшмей терк жүроуюне себеллик этедиле.

Быллай дармансыз къаруулан терапия болушмаса уа, заманны озурмай, врача кёрюнурге керекди. Сабийни халине кёре анга энчи багъыу буюрулады.

- Дагъыда къаллай ауруула кёзгъа-

Жылыны кыясы кезиюу да кесика зууукълуду. Кюз а биотонда. Алай аны бла бирге уа адамланы битеу да ауруулары кёзгъаладыла. Абаданла сакъ болурга кюрешселе да, гитчелени иммунитетлери кючлер ючюн не этерге кереклисин билир муратда ата-аналагъа болушукъга Акъ-Суу элли амбулаториясыны сабий врачы Хайырланы Зайнаф бла ушакъ этгенби.

лададыла жылыны бу кезиюунде?

- Жюрек ауруула бегирек кёзгъаладыла. Гипертония кризисле, баш ауруула, бронха астмалары болгъанла да кыйналадыла. Аны себепли, хар дарманны болушур кезиюу болгъанын эзде тутта, аланы заманында ичерге унутмагъыз, нерваларыгъызыны сакълагъыз.

- Арт жыллада гепатитни «В» эм «С» формалары кенг жайылып, ала жукъгъан сабийлени саны уа терк ёседи. Кеси аллына ол аурууну ышанларыны къалай биллирге болушукъду?

- Саулык сакълауну битеуини организациясыны билдириуне кёре, дуняда гепатитни бу къауумлу вирусларын аслам адам жүроютеди. Аны жүроютен, кёзгъагъан да адам кесиди. Жарсыуа, вирус гепатит жыл санлары тюрлю-тюрлю болгъан сабийлеге жукъгъа болушукъду.

Сёз ючюн, къан къуюула, адамны терсинде жарагъа иги тазаланмаган инстументле бла тийилсе, тиш кабинетледе, этерине тамга сала туруп, эндоскопия эте туруп. Ааны къарынындагы сабийге да аны аурулугу болгъан кезиюундеги къараулары юсю бла жукъдурурга болушукъду.

Гепатитни «В» тюрлюсю «С» тюрлюсюнден иги да айырмалды. «В» тюрлюсю башлана туруп, адам къарысуз болады,

башы ауруиду, чархы, саны, сюеклери да буруп кыйнаидыла. Эти чапырырга болушукъду. Къызыулугу уа 38-39 градусха жетеди. Къарыны ауруп, баууру бла талагы да мардадан улуу боладыла, сапырандан да аурурга болушукъду.

Гепатитни «С» тюрлюсю, хазна билинмей, жалаңда анализле берип, лаборатория тинтиуледе ачыкъланырга болушукъду. Хар заманда да аллай саусузу баууру цирроз болушукъду. Вирус гепатитни кыясы формасы да лаборатория тинтиуледе ачыкъланады.

Гепатитни «В» тюрлюсюнден жалаңда дарман салыуу бла сакъланырга болушукъду. Энди дарман салыууну аллай тюрлюсю, календарь жумушлагъа къошулуп, гитчелеге туугъанлай окъуна этиледиле. Аны этгенден сора аланы иммунитетни кючленеди. Чархы онбеш жылгъа тенгли жетерча къарыу алады. Мени оюмуна кёре, вирус гепатитни «В» тюрлюсюнден сакъланыр жангыз амал, айтханымча, дарман салыуду. Аны юсюнден толурракъ биллирге сюйгенле кеслерини педиатрларына неда иммунологларына сорсунла.

- Бусгъатда, баям, барыбыз да иммунитетибизни кючлендирмеге керекби.

- Хау, пандемия бошалмагъанды, коронавирустан сакъларык кючленден

бири иммунитетди. Кёлланы жууарга, дистанцияны бузмагъа кюрешигиз, адамла жыйылгъан жерлеге бармагъыз. Алай аны бла бирге бусагъатда кёбюрёк жемишле ашарга, таза хауада турурга керекди. Кёгет, жемиш сокла ичигиз. «Центрум», «Витрум», «Компливит» деген витаминле, «Мультитабс» комплексле бек игидиле. Была адамны иммунитетин ауруулагъа къажуа сюейирча кючлендирди.

Сабийни иммунны системасын бузгъан неда къарысуз этген терт зат барды: табийгъат шарт (хауаны, сууну кирлиги), юсе кийилген кийимлени эм ашарык продуктланы осал качестволиклары, психология шарт - стрессле, аш ашатыуну нызамын бузуу неда ашда белокланы азшарга. Была барысы да иммунитетни тюшюредиле. Аны сакълар эм кючлер ючюн, жашауда кесин тап жүроютюрге керекди. Ашны не къадар белокладан, кетегледен бай этерге, аны заманында ашарга, консерва продуктланы, къакъ этилген этлени, таллы ашланы уа не къадар азайтырга.

Алимле айтханга кёре, кюз артында бла къышда бирер айны, витамин-минерал комплекс ичип, чархны кючлендирмеге керекди. Эрттеден созулгъан аурууларыгъыз бар эсе да, алагъа заманында багъарга тийишлиди. Онглари болуп, къарысузуракъ сабийлени ата-аналары тенгиз жагъада солурга эталсала, кеп тюрлю ауруулагъа иги болушады, тау хауа да алай.

Ушакъны БАЙСЫЛАНЫ Марзият бардыргъанды.

Жаз айлада къырал башчы сабийлеге берген болушукъ бла бир юйюрге къууанч, башалагъа уа къауага бла жарсыуу келгенди десем, ётюрюк болушукъ туююлдю. Жарсыуа, тегерекде анга юлгюле аз туююлдюле. Сёз ючюн, Чеченде болгъан жарсыуу иш. Эки ай мындан алгъа ууакъ сабийли жаш тиширину къайыплары берилген ахчаны ол алагъа сормай къоратханы ючюн жойгъандыла...

Алай бизде да бардыла жарсыуу юлгюле. Юч анадан эшитгенме аланы сабийлерини ахчаларына башхаланы «улуу муратлары» болгъанларын эм аны бла байламлы къауагъланы кезиюунде эрлеринден айырлыр чекке жетип тургъанларын.

Аладан бирини хапары бла сизни да шагъырей этерге сюеме. Лейля бла Руслан юйор

бла юйор атаны жалчытыуунда къалады. Ол не да этип, Лейляны бла сабийни бир затдан да керекли этмезге кюрешенди. Андан сора юйорде дагъыда эки сабий тууадыла.

Жашны дагъыда эки къарындашы болгъаны себепли кеп болмай алагъа ата

Жашау хаппа

Сабий ахчала юйюрлеге къауагъа нек саладыла?

юйорден кетерге тюшгенди. Не ючюн дегенде, гитче юйюрленирге сюйгенин билдиргенди.

Андан бери жарым жылгъа жууукъ заман ётгенди. Ала шендо жашагъан фатар ючюн

сада жаш кеси энчи жашауну сайлайды.

Къалай-алай болса да, жаш юйор шендо кеси отулу фатарда кечинеди. Русланы ата-анасы уа ала кечоп чыкъланлы келип да кёрмегендиле.

- Барсакъ биз барабыз. Ала тургъан эл шахардан алай

мейме. Бир кесегин къолугъа узда да къююгуз. Ремонт да этер, тойну да ётдюрюк къолайызы болмагъанын ангыларга керексиз, - деди ол.

Лейля бир къауун заманы эс жыйламай турду. Сора: - Да биз да фатарда жашайбыз, сабий ёсдюребиз. Алагъа

болушунлай айтды. Эри аны жанлы болугуна аны ишеклиги да жокъ эди.

- Ахча бола тургъанлай мен алагъа угъай деп къалай айтайым. Ол ахчасыз бюгоннге дери да жашагъанбыз, мындан ары да бир Аллах айтхан болур. Бар да карточкандан теш да кел, элтип къайтайым, - деди ол.

Лейляны аны сёзлери сейирге къалдырдыла. Алай ол кеси айтхандан таярга бир да акълъ этмей эди.

- Бир сом да берлик туюлюме. Ол сабийлени ахчаларыды. Мен да алагъа бюгоннге дери сюйгенлерин алыр онгум болмай жашагъанма. Атам бла анам болушмаса, къалай баш кечиндирлиги бизни да билмейме. Сенкиле уа бер деп келген болмаса, бирер иллуу окъуна алалмагъандыла жарым жылгъа, - деди ол.

Узуну къысхасы, ол кюнден бери аны эри бла арасы бузулупду. Сёз болгъаны ай чакълы жете келеди. Руслан ата юйюне кетип турады. Аны оюмуна кёре, къатыны аны айылы этгенди. Лейля да, ачыуланып, сабийлери бла кеси юйюне жыйышханды.

- Мен кесими аз да терсге санамайма. Биз алагъа ахча бла болушурча бир жарсыуу болмагъанды: ауругъан, ёлген жокъ. Кырал ол ахчаланы телемесе уа къалай жаршыкъ эдиле, неге ремонт этерик эдиле? - дейди ол.

Кертиси бла да, сейирди жашау. Къалай сыйырырга болады тудукъланы ахчасын? Эри бла къатыны араларында къауагъа къозгъау да гюня ишди, дейдиле. Мен да жаш юйор былай чачылып къалмаз деп ышанырга сюеме.

КЪАСЫМЛАНЫ Аминат.

къурагъанлы жети жыл болады. Эрге чыкъланындан сора ол, эрини башламчылыгы бла, хиджаб кийгенди. Бийик биллимли специалист къызгъа бир кесектен ишинден кетерге да тюшеди. Нек дегенде, ол урунган организацияда аны кийимине ыразы болмагъанларын билдиргендиле. Алай

ахчаны Лейляны ата-анасы тёллейдиле. Башха амал жокъду. Киеулерини иш хақы ашха бла кийимге кючден жетгенин себепленди.

Къ айыпларына барып жашарга уа Руслан унамайды. Лейляны тамата эгечи тыш къырала жашайды эм юйге аз да дау этмейди. Бол-

узакъ туююлдю. Болсада къалайсыз деп бил керечик да келмегендиле соруп, - дейди Лейля.

Хау, бир-бир келинле анга къууанган да этер эдиле. Алай ол а журеги кыйналгъанын жашырмайды.

Башда айтханымча, Русланы къарындашы юйюрленирге сюйгенин билдирген эди. Аны бла байламлы бир эрттен Лейлялагъа къонаккъа ол ата-анасын да жыйып келеди. Ол кюн ана сабийлери бла кеси эди юйде. Аланы алай эттерге келгенлери келинге бир кесек сейир да кёрюнгенди. Болсада, артык эсе алмай, къайыпланы тегереклеринде чабып башлайды.

Сора, ауузланып, къайын анасы къысха жумушха кёчеди.

- Ахмат къатын алырга сюйген айтханы не заман болгъанын эшитип тураса. Алай юйде сабийледен сора тизгин ахырысы бла да бек осалды. Ремонт керекди. Аны айтханы, ол къырал берген сабий ахчаланы бу жумушха бермей амалынж жокъду. Саулай де-

да алыр затларыбыз бардыла, деди.

- Ангылайма, алай бу жумуш неден да магъаналыды. Аны себепли Руслан игирде ахчаны келтирмей къоймасын. Сабийле да ачдан-жалангачдан ёле турмайдыла.

- Тахирни школгъа хазырларга керекди, бу экисин да сабий сауда...

- Сен мен айтханы эшитирге сюе болмазса дергим келеди. Аланы не затлары жетишмейди? Айтханларна кёре, садла шолла да эки-юч ыйыккъдан кеп ишлерик туююлдюле. Бизге уа тойну терк ётдюрюрге керекди. Не болады, не къалады энтта да, - деп, тиширлуу фатардан тышына атлады. Эри бла жашы да ызындан.

Руслан ишден келгенде Лейля, сабийлери да тегерегине жыйылып, жилия тура эди. Не болгъанын ангылаялмай, ол соруп этип башлады. Алай жууаб а алламды. Сора Тахир анасы аппа бла амма келип кетгенден сора жилия тебирегенин ангылатды. Бир кесек эс жыйгъандан сора Лейля ишни

ТАПЛАНДЫРЫУ

Хар кыайда да жоманы кьолгъа алгъандыла

Къабарты-Малкъарда «Къоркыуусуз эм чачестволу автомобиль жолла» миллет проектни чеклеринде иги кесек республикалы магъаналы жолгъа тынгылы ремонт этиледи. Аны юсюнден КъМР-ни Транспорт эмда жол мюлк министерствосуна пресс-службасы билдиреди.

Ол санда быйыл Акъ-Сууну Баба улу ара орамыны агъач мюлкге баргъан 7,3 километр чакълы кесегине тынгылы ремонт этиледи. Бююнлюк-де жолну мурдорун кючлеп, юсюне да асфальт жайып бошагъандыла. Андан сора да, 9 минг квадрат тенгли бирде тротуарла жангыртылгъандыла, дагъыда аланы башха тийишли жерледе да салырча мадар этиледи.

Жууукъ заманда жорукъланы кёржюзтген белгиле, къоркыуусуздукъ жалчытхан темир буруула орнатылгъандыла. Социал магъаналы объектлени кыатында уа - Т.7.

формалы светофорла.

Бу конледе Къашхтауда Будау улу орамны кесегинде да кыстау ремонт барады. Аны чеклеринде жолну мурдорун таш бла кючлеп бошай турадыла, ызы бла жауну суу

саркыярка система жарашдырылгъады эм ахырында асфальт жайылгъады. Сагъынылгъан жумушлары тамамларгъа 2,5 миллион сом кьоратылгъады. Объектни аны ахырына бошар муратлыдыла.

Кенделенде да «Эл жерлени айнытыу» кырал программаны чеклеринде Хай-маша орамгъа саулайда 650 метр чакълы участка тынгылы ремонт этиле турады. Ол социал магъаналы учредениялагъа, ол санда школгъа элтген жолду. Планнга кере жангыртыу жумушлагъа федерал бюджетден 5 миллиондан аслам сом бёлюнгенди. Ишлени быйыл июльда «Бастион Плюс» подряд организация башлагъанды. Графикке кере аны ахырына бошаргъа керекди.

МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман.

Бушуулануу

СУГКОЕВ Рамазан Тазеевич

Нальчикде кеп да аурумагъанлай аты айтылгъан жамаут къуллукъчу, КъМР-де «Ныхас» осетин миллет-маданият араны таматасы Рамазан Тазеевич Сугкоев ауушханды.

Рамазан Тазеевич 1934 жылда 31 декабрьде Шимал Осетияны Ираф районуну Чикола элинде туугъанды. Медицина институту тауухсандан сора аны кесини ыразылыгы бла Сахалинге жибергендиле, анда ол эки жылны СССР-ни КГБ-сыны чекчи госпиталында ишлегенди.

1960 жылда Къабарты-Малкъаргъа кыайтханды. Социал жалчытуу министерствону таматарларыны буйрукълары бла республикалы ВТЭК-ни ишин тапландыргъанды. Ызы бла ол курортология бёлюмде ишлегенди. Курорт поликлиникада, «Нальчик» курортну бальнео-физиотерапия бёлюмюнде, «Терек» эм «Туркменистан» (арта «Ленинград») санаторийледе къуллукъларда уруннганды. Физиотерапияда эм суу бла багъыуда жангы-чы амалланы кырагъаны эм синдиргени ючюн анга «Къабарты-Малкъар АССР-ни сыйлы врачы» деген даражалы ат берилгенди.

Врачылык этгенинден сора да, Р.Т. Сугкоев жамаут иш бла да тири кюрешгенди. Ол КъМР-де «Ныхас» осетин миллет-маданият араны кырагъанладан биринчи болуп, анга ахыр кюнлерине дери

башчылык этгенди.

Къарындаш республикалары халкъларыны байламлыкъларын ёсдюргени, дюгерлиени миллет энчиликлерин, тиллерин, тарыхларын эм маданиятларын сакълаугъа улуу юлюш кыошханы ючюн ол аслам кырал эм жамаут саугъалагъа тийишли болгъанды. «Осетинлиени бийик совети» халкъла аралы жамаут кымылдауу координация советини таматасыны орунбасарына айырылгъанды. КъМР-де МВД-ны жамаут советини, республиканы Жамаут палатасында Миллет маданият араланы советини келечиси эди.

Рамазан Тазеевич Сугкоевни, халкъыны ахшы уланыны, огурулу эм жарыкъ инсанни, юсюнден ариу эсгериле ёмюрледе жореклирибизде сакъланырыкыдыла.

КъМР-ни Граждан обществовуну институтлары бла байламлыкъла кырау эмда миллетени ишлери жаны бла министерствосу, КъМР-ни Жамаут палатасы, КъМР-де миллет-маданият арала.

ПРОГРАММА

Радиога тынгылаучулагъа кьошулады

2020 жылда 11 сентябрьде 00:00 сагъатда «Къабарты-Малкъар Республика РТПЦ» РТРС-ны филиалы «Радио России+МР» радиостанцияны трансляциясын бу элдеде башлайды: Къара-Сууда 106,8 МГц частотада; Тёбен Чегемде 103,9 МГц частотада; Хушто-Сыртда 106,5 МГц частотада; Элбрусда 106,5 МГц частотада; Заюковада 88,2 МГц частотада; Тырынаузда 106,8 МГц частотада.

Къабарты-Малкъар Республикада «Радио России+МР» радиостанцияны ишлетип башлау радиовещание сетни кенгертиу жаны бла ВГТРК-ны бла РТРС-ни бирлешген улуу программаларыны бир кесегиди. Анга кере «Радио России», «Маяк» эм «Вести ФМ» радиостанцияларыны вещанияларыны жангы ызы кыуралады. Радиога тынгылаучула хазна хайырланмагъан УКВ-диапазонну передатчиклери FM-диапазонлу шендюгю передатчиклеге алышындырылгъады. Проектни хайырындан эфир FM-радиога республикада жашагъан аслам адам тынгылаалыкыдыла.

Алгъада «Росей Федерацияда 2009-2018 жыллада телерадиовещанияны айнытыу» федерал целевой программаны чегинде «Радио России», «Маяк» эм «Вести ФМ» он телеканал бла бирге биринчи мультиплекси кыауумна киргендиле. Къабарты-Малкъарда аланы кёрюрча, эшитирча РТРС-ни Къабарты-Малкъарда бёлюмю 38 станциядан сетни кырагъанды.

Бек биринчиден, ала телерадиовещанияны бардырырча DVB-T2 цифралы формат оборудование бла жалчытылгъандыла. Ызы бла Радиотелевиденияны ётдюрюу араны связчылары ол объектледе радиовещание передатчикле да тохташдыргъандыла.

Тип байлыгыбыз

Атланы белгилери

- Ажир** – жеребег
- Ажир бичген** – мерин жеребег (*кастрированный на четвертом году жизни*)
- Айгырылыкъ** – чистокровный жеребег-производитель
- Алаша** – мерин
- Аргъамакъ** – аргамак (*породистая лошадь*)
- Байтал** – кобыла
- Бууаз байтал** – жеребёва кобыла
- Бууурул** – буланый, гнедой (о масти лошади)
- Быштады байтал** – кобылица, ожеребившаяся в два года
- Генжа тай** – жеребёнок от кобылицы третьего года
- Генжетай** – кобыла, ожеребившаяся до возраста двух лет
- Годур** – выносливая лошадь
- Жоргъа ат** – иноходец
- Жыллыкъ тай** – стригун
- Кунан** – жеребёнок-трёхлеток
- Къадыр** – лошак
- Къантор** – ярко-гнедой (о масти)
- Къаратор** – жемно-гнедой конь
- Къаспар** – каспар (название породы лошадей в ста-ром Карачае)
- Къодан** – светло-серый (о масти)
- Къотур алаша** (*мыжыкъ ат, мырка*) – кляча
- Къулун** – жеребёнок
- Кыркыма тай** (*жыллыкъ тай*) – стригун
- Маркъа тай** – жеребёнок-сосун
- Машкъа** – спокойная лошадь

- Маштакъ** – низкорослая лошадь
- Мыжыкъ ат** (*мырка*) – кляча
- Сарытор** – жёлто-гнедой
- Тай** – жеребёнок
- Тайбугъа** – молодой жеребег
- Тайла** – большой жеребёнок
- Тарпан** – тарпан, верховая лошадь
- Тарпан тай** – породистый жеребёнок
- Тёртлю ажир** – четырёхгодовалый жеребег
- Торгузулу** – девятилетний, конь
- Тор (тору ажир)** – гнедой
- Трам** – порода лошадей
- Тюгениулу ат** – невыносливый конь
- Тюгениулюс ат** – выносливый конь
- Хора** – чистокровная лошадь
- Хора ажир** – породистый жеребег
- Хора байтал** – породистая кобыла
- Чагъыдый ат** – лошадь чагатайской породы; породистый рысак
- Чычансырт** – сивый
- Шаулукъ** – порода лошадей
- Эмилик ат** – необъезженная лошадь
- Ючлю байтал** – кобылица на третьем году жизни

Къойланы белгилери

- Агъазла** – породы овец
- Акъ-боз кьой** – светло-серая овца
- Ана кьой** – овцематка

- Атауул** – баран с большим курдюком
- Гула кьой** – беспородный баран
- Жюмел кьозу** – ранний ягнёнок
- Ирик** – валух до полутора лет
- Ишек кьой** – годовалая овца, ярка
- Къагъанакъ кьозу** – новорождённый ягнёнок
- Къарачай кьой** – карачаевская порода овец
- Кьозу** (*макы, тёбеде-ойнар*) – ягнёнок до шести месяцев
- Къозукай** (*токлукай* (*сабий тил*)) – ягнёночек
- Къуйрукълу кьой** – курдючная овца
- Мангырамаз биринчи кьой** – трёхгодовалый баран
- Мангырамаз экинчи кьой** – четырёхгодовалый баран
- Маркъа кьозу** – ягнёнок-сосунок
- Мирчи** – молодой баран
- Сууичмес** – овца шести-семи лет
- Тёбеде-ойнар** – ягнёнок
- Токбулу** – годовалая овца
- Токлу бичген** – молодой валух (кастрированный ягнёнок)
- Тохай** – валушок (кастрированный баран)
- Тушак** – овца более одного года
- Узада** – овца трёх-четырёх лет
- Хада** – порода овец
- Чоччаима** – овца мясной породы
- Шкырна кьочхар** – маленький баран-производитель
- Шпан кьой** – порода овец

Кырулуш

Балалагъа – аламан болумла

Кеп болмай КМР-ни кырулуш эмда жашау журт-коммунал мюлк министри Алим Бербек Нальчикни 31-чи номерли орта школуну мурдорунда ишлене турган яслиде болум бла шашгырейленгенди. Аны юсюнден ведомствону пресс-службасы билдиреди.

Жангы блокга, жыл санларына кере эки кыауумгъа бөлүнөп, эки жыйырма сабий жюриюкдю. Аланы жукларча отулары, кийиничю жерлери, ашханалары, кол-бет жууган жерлери, медицина пунктлары, спортзаллары эм методика кабинетлери да боллукъду.

Бююнлюкде ишлени асламысы

тындырылганды. Объекти «Каббал-кэнэргосервис» кырулуш организация майда башлаганды, келишимге кере уа, быйылны ахырына битдирирге керекди. Болсада ишле графикден алгъа этилгенлери ючюн аны иги да алгъа бошар муратлыдыла.

Ясли «Къабары-Малкъарда билим бериуню айнытуу» республикалы эм «Тишируулары иш бла жалчытуу эм юч жылларына дери сабийлеге школгъа дери билим бериу учрежденилада жерле кырауу» кырал проектлени чеклеринде ишленеди.

МАГОМЕТЛАНЫ Сулейман.

ПРОЕКТ

Цифралы технологияланы жарата

Къабарты-Малкъарда төрт мектеп Сбербанкны «Тамлагъы кюннег кышумчулук» деген жандаурлукъ фонду кыраган «Школда билим бериу цифралы платформа» проектге кыатышыркыдыла. Финанс махкемени республикада бөлүмю дагыда окуу юйлеге эмда кыолайсыз юйорлеге тийишли билим бериу программагъа кыатышырча оборудование бергенди. Финанс учрежденияны цифралы платформасына кыошулуу СКФО-ну битеу регионларында тири барады. Ол кеси да ФГОС-ха толусунлай келишип, сабийге сейир материалланы терен тинтирча амалды.

«Къабарты-Малкъарда билим бериу системаны айнытуу социал политикада баш магыананы тутады. Цифралы технологияланы хайырланып окутуу сабийлеге, устазлагъа да жангы онгла ачады. Сбербанкны платформасы уа хар школчугъа да окуу заманын магыаналы хайырландыргъа амалды», - дегенди КМР-ни жарыкъландыруу, илму эмда жаш төлону ишлери жаны бла министри орунбасары Екатерина Мисостова.

Бу программада дерсле жазма, видео, графика, интерактив материал-

лача алай жарашдырылыпдыла. Платформада жаш адамланы бирлеширге, салган борчлагъа жетерге, бирсиле бла келиширге, предпринимательлик ишге эм башха магыаналы затлагъа юйретген битеу керекли методика комплексле бардыла.

Банкны республикада бөлүмюно башчысы Залина Бейтуганова айт-

ханнга кере, ала социал бөлүмде магыаналы проектлеге тири кыатышдыла. Бу платформа устазгъа окутуу иште жангы амалла, сабийлеге уа эшитгенин эмда кегренин толурак аныларгъа себеплик этерикди.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

Сөзбөр

ЭНИНЕ: 1. Акъ жылтырауукъ багыла-бусагъатда аны бла жашайдыла. 11. Бизни тилде лавровый лист. 12. Санларына ие болмай, ауа-сауа айланган адам. 13. Улоу. 15. Иште алгъа барган. 18. Жашауу келген тишируу. 20. Орус эфенди. 21. Орман. 23. Гыржинны кюлге салганда керек сауут. 24. Кыойчуну таягы. 27. Биреуге этилген аманлык. 29. Эр киши чам ат. 31. Кыш улоу. 32. Аскер бөлүм. 33. Уллу юй. 34. Кышха алай да айтадыла бизде. 36. Бузоулу ийнеки биринчи сютюнден этилген аш. 38. Кыагытда тюз барган сыз. 40. Халкыны атын иги бла айтдырганла. 41. Кыыйнылык чекген.

ЁРСИНЕ: 2. Бузулмаз сөз. 3. Жаны бар ансыз болалмайды. 5. Кырачай эл. 6. Кытайны бизни тилде аты. 7. Аны алыргъа сыйюп окуйдула жер-жерде жашла бла кызыла. 8. Шимал Африкагъа тюрк халк алай айтадыла. 9. Чюгюндюр. 14. Таматагъа, намыс этип, бир бирле алай айтадыла. 15. Юйно чырагы. 16. Кавказ миллетли адам. 17. Кыыйн кюнде болушлук. 19. Ариу ийисли терек. 22. Ууакъ кызыл эрик. 25. Кыыйыры болмаган. 26. Келин бугуучу жабыу. 28. Орта. 30. Тютюн ичгенде хайырланылган быргы. 31. Эрттенликде хансха кюнган суу тамычы. 34. Иймансыз. 35. Кызыл бояу. 37. Бек жумшакъ төшек андан болады. 39. Багылы таш.

ГАЗЕТНИ 106-чы НОМЕРИНДЕ БАСМАЛАНГАН СӨЗБӨРНИ ЖУУАПЛАРЫ:

Энине: 7. Мыртазакъ. 8. Кыантулукъ. 11. Тауукъ. 12. Хузум. 13. Салкынылык. 16. Барамта. 17. Алауган. 18. Ауруу. 20. Зиндан. 21. Зепака. 22. Оракъчы. 23. Дебери. 25. Зарла. 29. Махсыма. 31. Кыаратон. 33. Кырачайлы. 35. Буруу. 36. Турна. 37. Бурмабут. 38. Алтынчач.

Ёрсине: 1. Сымарлау. 2. Отлукъ. 3. Саугъала. 4. Кыанжыгъа. 5. Бурун. 6. Кыбулчакъ. 9. Жакълау. 10. Жантау. 14. Аманкырын. 15. Кыарамедра. 18. Андыз. 19. Узада. 24. Башбузукъ. 26. Алмалы. 27. Лыжала. 28. Кыошунбаш. 30. Азаткыул. 31. Кыолайлы. 32. Турма. 34. Зурна.

Учредитель: Кыабарты-Малкъар Республиканы Парламенти бла Правительствоосу

Баш редактор
АТТАЛАНЫ Жамал

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редакторну орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редакторну орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь),
ТРАМЛАНЫ Зухура,
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:

Редакторну приемный - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 42-66-85. Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин кыоруулау жаны бла Кыабарты-Малкъар регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.

Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - 51532

Газетни басмагъа «КМР-Медиа» ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет «Издательство «Южный регион» ООО-ну типографиясында басмаланганды. Ставрополь край, Эссенуки ш., Никольский орам, 5а

Номерге графикге кере 19.00 сагъатда кыол салынады. 20.00 сагъатда кыол салынганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГАНЛА:

Кетенчиланы Зульфия,
Кучукъланы Сафият - жууаплы секретарыны орунбасарлары;
Бийчеккуланы Жаннета
(1,2,3,4,9,10,11,12-чи бетле) - кор-ректор.

Тиражы 1253 экз. Заказ № 1880

Багыасы 15 сомду.

РЕДАКЦИЈНЫ ЭМ ИЗДАТЕЛНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шаар,
Ленин аты проспект, 5
электрон почтасы:
elbor_50@mail.ru